

doc. dr. sc. Ana Štambuk
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
e-mail: ana.stambuk@efri.hr

UTJECAJ SOCIODEMOGRAFSKIH OBILJEŽJA NA STAVOVE STRUČNJAKA O POREZNOJ SUSTAVU I POREZNOJ POLITICI^{24 25}

THE INFLUENCE OF SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ON EXPERTS' ATTITUDES ON TAX SYSTEM AND POLICY

SAŽETAK

Svrha rada je istražiti utjecaj nekih sociodemografskih obilježja stručnjaka na njihove stavove o poreznoj sustavu i poreznoj politici. Provedena je anketa o stanju i perspektivama hrvatskoga poreznog sustava kojom su se ispitali stavovi stručnjaka iz akademske zajednice, javnog i privatnog sektora. Osim pitanja vezana uz poreznu tematiku, u anketi su postavljena i pitanja o raznim sociodemografskim obilježjima ispitanika. Povezanost karakteristika anketiranih stručnjaka sa stavovima o poreznoj tematici istražena je neparametrijskim statističkim metodama: Mann-Whitneyevim testom, Kruskal-Wallisovim testom s *post hoc* Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom te neparametrijskom Spearmanovom korelacijom, po potrebi kontroliranom po slojevima. Provedeno istraživanje pokazalo je kako karakteristike vezane uz sektor i područje zaposlenja često imaju veći utjecaj na stavove stručnjaka o poreznoj tematici nego njihove demografske karakteristike. Mnoge razlike u stavovima stručnjaka mogu se objasniti njihovim radnim mjestom, ali i samointeresom.

Ključne riječi: anketa stručnjaka, porezni sustav, sociodemografska obilježja, Hrvatska

ABSTRACT

The purpose of the paper is to explore the influence of some sociodemographic characteristics of experts on their attitudes on tax system and tax policy. The conducted survey on the state and perspectives of the Croatian tax system examined the attitudes of experts from the academic community, the public and private sector. In addition to questions related to tax topics, the survey also included questions about different sociodemographic characteristics of the respondents.

24 Ovaj rad financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2013-11-8174.

25 Autorica zahvaljuje prof. dr. sc. Heleni Blažić s Ekonomskoga fakulteta u Rijeci na korisnim prijedlozima u vezi porezne tematike te prof. dr. sc. Hrvoju Šimoviću s Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu na ustupljenim podacima.

The relationship of these characteristics with attitudes on tax topics was explored using non-parametric statistical methods: Mann-Whitney test, Kruskal-Wallis test with *post hoc* Dunn's test with Bonferroni correction and non-parametric Spearman correlation. The research indicates that sector-related and employment-related characteristics often have greater influence on experts' attitudes on tax topics than their demographic characteristics. Many differences in experts' attitudes can be explained by their workplace, but also their self-interest.

Key words: survey of experts, tax system, sociodemographic characteristics, Croatia

1. Uvod

Članak se bavi istraživanjem pristranosti pri ispunjavanju anketnog upitnika; konkretno, istraživanjem utjecaja nekih sociodemografskih karakteristika anketiranih stručnjaka na njihove odgovore o poreznoj temi. Tijekom 2013. godine provedena je Anketa o stanju i perspektivama hrvatskog poreznog sustava (Šimović *et al.*, 2013) kojim je istraženo mišljenje stručnjaka. Anketni upitnik sastavljen je najviše prema uzoru na anketu koju je provela američka *National Tax Association* (NTA, 2013; Lim *et al.*, 2013), ali je prilagođen hrvatskom poreznom sustavu. U istraživanju su sudjelovali stručnjaci iz akademske zajednice, javnog i privatnog sektora. U anketi su ispitani stavovi prema 92 tvrdnje grupirane u područja: oporezivanje imovine, oporezivanje dohotka, oporezivanje dobiti, porez na dodanu vrijednost, trošarine te opći stavovi o poreznoj politici.

Uz pitanja kojima se istražuju stavovi stručnjaka ispitane su i razne sociodemografske karakteristike anketiranih stručnjaka.

Provedena anketa omogućila je dublja saznanja i izradu modela o stavovima u području horizontalne i vertikalne pravednosti (Blažić *et al.*, 2014), direktnog i indirektnog oporezivanja (Šimović *et al.*, 2016), porezne reforme (Šimović *et al.*, 2014), poreza na nekretnine (Blažić *et al.*, 2016a, 2016b), kao i usporedbu (Blažić *et al.*, 2017) sa sličnim anketama provedenim u Sloveniji (Klun, 2014; Klun & Štambuk, 2015a, 2015b, 2016; Klun *et al.*, 2016, Klopčić & Klun, 2018) te Bosni i Hercegovini (Lazović-Pita, 2016; Lazović-Pita & Štambuk, 2015, 2016).

Ovaj rad predstavlja nastavak istraživanja rada *Mjesto socijalne politike u poreznoj politici RH: anketa poreznih stručnjaka* (Blažić *et al.*, 2014). U tom članku je analiziran utjecaj nekih obilježja stručnjaka na njihove stavove o socijalnoj politici u okviru porezne politike. Obradena su 32 pitanja povezana sa socijalnom politikom.

Pri odgovaranju na anketu postoji pristranost, što vrijedi čak i za anketu na koju odgovaraju stručnjaci u nekom području (Melnick & Everitt, 2008; Meyer & Booker, 2001; Burgman *et al.*, 2006); stoga je u ovome radu istražen utjecaj demografskih i socioekonomskih obilježja stručnjaka na 60 pitanja čija povezanost s obilježjima ispitanika nije bila istražena na ovaj način. Navedena pitanja prikazana su u tablici 1.

Prilikom navođenja pitanja zadržan je redni broj pitanja iz ankete, kao i oznaka područja kojim se pitanje bavi²⁶.

Pitanje

P02-imo-Porez na nekretnine treba biti lokalni porez.

P04-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine komunalna naknada treba ostati kao lokalni prihod

P05-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine i porez na kuće za odmor treba ostati kao lokalni prihod.

P06-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine kao lokalni prihod u budućnosti treba ostati i prirez.

P07-imo-Porez na nekretnine treba se razrezivati po istoj stopi i za poslovne subjekte i za građane.

P08-imo-Poslovni subjekti kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu od građana.

P09-imo-Građani kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu nego poslovni subjekti.

P21-doh-Treba ponovno uvesti olakšice kod poreza na dohodak po osnovi premija životnog osiguranja s obilježjem štednje (dodatni osobni odbitak).

P22-doh-Treba ponovno uvesti olakšice kod poreza na dohodak po osnovi premija dobrovoljnog mirovinskog osiguranja (dodatni osobni odbitak).

P29-doh-Dividende treba oporezivati niže od ostalih dohodaka (zbog ekonomskog dvostrukog oporezivanja dividendi tj. prethodnog plaćanja poreza na dobit).

P30-dob-Treba sniziti (opću) stopu poreza na dobit.

P31-dob-Treba sniziti porezno opterećenje za mala i srednja poduzeća.

P32-dob-Reinvestiranu dobit treba izuzeti od oporezivanja.

P33-dob-Treba zadržati olakšice za područja posebne državne skrbi.

P34-dob-Treba zadržati olakšice za brdsko-planinska područja.

P35-dob-Treba zadržati olakšice za slobodne zone.

P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.

P37-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za istraživačko-razvojne projekte.

P38-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za obrazovanje i izobrazbu zaposlenika.

P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.

P40-dob-Treba ponovno uvesti zaštitnu kamatu.

P41-dob-Treba zadržati ubrzanu amortizaciju (porezno dopuštanje podvostroćavanja godišnjih amortizacijskih stopa).

P44-pdv-Turističke i ugostiteljske usluge trebaju se oporezivati sniženom stopom PDV-a.

P46-pdv-Treba uvesti posebni postupak (shemu) kod PDV-a za poljoprivrednike.

26 Oznake područja: imo – porez na imovinu, doh - porez na dohodak, dob - porez na dobit, pdv - PDV, tro - trošarine, dop – doprinosi, opc - opći stavovi o načelima porezne politike i uvođenju novih poreza

Pitanje

P50-pdv-Kod snižene stope PDV-a za novine i časopise treba provesti diferencijaciju između dnevnog informativnog tiska i „žutog tiska“.

P51-pdv-Snižena stopa PDV-a treba biti viša za znanstvene časopise nego za dnevni tisak.

P52-pdv-Prihode od PDV-a treba jednim dijelom prepustiti nižim razinama vlasti (općine i gradovi).

P53-tro-Treba uvesti posebni porez na „nezdravu hranu“ (masnoće, prženo, „fast-food“, pretjerano zaslađenu).

P54-tro-Trošarine na naftu i naftne derivate treba smanjiti.

P55-tro-Trošarine na prirodni plin treba povisiti.

P56-tro-Trošarine na el. energiju treba povisiti.

P57-tro-Trošarine na alkohol treba povisiti.

P58-tro-Treba uvesti trošarine na vino.

P59-tro-Trošarine na duhan i duhanske prerađevine treba povisiti.

P60-tro-Hrvatska ima dovoljno trošarina /posebnih poreza.

P64-tro-Treba razrezivati posebne poreze na police osiguranja AO i kasko osiguranja.

P65-tro-Treba razrezivati poseban porez na kavu.

P66-tro-Treba razrezivati posebne poreze na bezalkoholna pića.

P67-dop-Treba ukinuti najvišu mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje.

P68-dop-Treba ukinuti najnižu mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje.

P69-dop-Treba sniziti stope doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (I. stup).

P70-dop-Treba povisiti stope doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (II. stup).

P71-dop-Treba sniziti doprinose za zdravstveno osiguranje.

P72-dop-Obrtnici i slobodna zanimanja su u povoljnijem položaju u odnosu na nesamostalni rad kod obračuna obveznih doprinosa.

P75-opc-Ukupno porezno opterećenje tj. udio poreza u BDP-u treba smanjiti.

P76-opc-Financiranje opće države treba biti manje iz poreza, a više iz različitih neporeznih prihoda (s naglaskom na različite naknade korisnika).

P77-opc-Ukupni udio javnih prihoda (i javnih rashoda) u BDP-u treba smanjiti.

P78-opc-Porezna struktura (udio prihoda pojedinih poreza u ukupnim poreznim приходima) se treba promijeniti.

P80-opc-Porezni teret treba što više prebaciti s dobiti i dohotka na imovinu.

P81-opc-Treba smanjiti parafiskalne namete.

P82-opc-Niže granične stope poreza na dohodak smanjuju dokolicu i potiču/povećavaju rad.

Pitanje

P83-opc-Niže granične stope poreza na dohodak potiču toliko puno rad i dovode do tako velikog povećanja porezne osnovice da se time kompenziraju izgubljeni porezni prihodi.

P84-opc-Neoporezivanje kamata potiče štednju.

P85-opc-Neoporezivanje financijskih kapitalnih dobitaka potiče investicije i ekonomski rast.

P86-opc-Različita smanjenja poreznog opterećenja (olakšice, poticaji i sl.) potiču ekonomski rast.

P87-opc-PDV je nepravedan (regresivan, nesocijalan) porez.

P88-opc-Porez na dobit se prevladuje uglavnom na potrošače i radnike.

P89-opc-Regionalni porezni poticaji (grad Vukovar, područja posebne državne skrbi, brdsko-planinska područja) su učinkoviti s obzirom na privlačenje investicija u ta područja.

P90-opc-Troškovi poreznih vlasti (administrativni troškovi) i troškovi poreznih obveznika (troškovi ispunjavanja porezne obveze odnosno svi troškovi udovoljavanja poreznoj obvezi mimo samih iznosa poreza) trebaju igrati značajnu ulogu u kreiranju porezne politike (u smislu da je nužno smanjiti ove troškove kroz značajno pojednostavljenje sustava).

P92-opc-Treba povećati kazne za porezne prekršaje.

Tablica 1. Analizirana pitanja iz upitnika (60 pitanja)

Izvor: autorica

2. Obilježja ispitanih stručnjaka

Istražene su sociodemografske karakteristike ispitanika, a kako pojedini anketirani stručnjaci nisu odgovorili na sva pitanja, u pojedine analize su uvršteni samo oni ispitanici koji su odgovorili na relevantna pitanja.

Ispitani stručnjaci u podjednako mjeri dolaze iz akademske zajednice (46,9 %) i iz javnog sektora (43,5 %), te manji broj iz privatnog sektora (9,6 %). Iz akademske zajednice anketirani su sveučilišni profesori te znanstvenici iz instituta koji se bave poreznom tematikom. U javnom sektoru anketirani su u najvećoj mjeri zaposleni u jedinicama lokalne i regionalne samouprave te Poreznoj upravi Ministarstva financija (tablica 2). Iz privatnog sektora anketirani su porezni savjetnici te stručnjaci iz računovodstvenih i savjetničkih kuća i visokih škola (tablica 3).

Podsektor	%
Jedinice lokalne i regionalne samouprave	48,7
Porezna uprava Ministarstva financija	41,6
Javno poduzeće	3,5
Ministarstvo financija (izvan Porezne uprave)	1,8
Ostali	4,4

Tablica 2. Struktura anketiranih stručnjaka iz javnog sektora

Izvor: obrada autorice

Podsektor	%
Porezni savjetnik	50,0
Poslovni savjetnik / urednik	16,7
Predavač visoke poslovne škole	12,5
Ostali	20,8

Tablica 3. Struktura anketiranih stručnjaka iz privatnog sektora

Izvor: obrada autorice

Za akademsku zajednicu navedeno je dolazi li ispitanik iz područja ekonomije (86,2 %), prava (12,2 %) ili političkih znanosti (1,6 %). Kao što je i očekivano, najveći je udio anketiranih iz područja ekonomije te je za ekonomiste dodatno ispitano i uže područje, što se vidi u tablici 4.

Područje	%
Javne financije	23,1
Monetarne financije i financijska tržišta	18,3
Poslovne financije i računovodstvo	26,0
Makroekonomija	24,0
Menadžment/poduzetništvo	8,7

Tablica 4. Struktura anketiranih ekonomista u akademskoj zajednici

Izvor: obrada autorice

Ispitani stručnjaci iz svih triju sektora grupirani su po područjima pa je napravljeno grupiranje u skupine.

Grupirajući stručnjake dobiveno je sedam skupina prema načinu grupiranja u tablici 5. Nekolicina ispitanih nije ubrojena u ove skupine, već se vode se u rubrici ostalo te ne ulaze u daljnje analize po ovom obilježju.

R br.	Grupacija	Obuhvaćeno
1.	PS	Porezni savjetnici
2.	PU	Ministarstvo financija – Porezna uprava i Ministarstvo financija (ostalo)
3.	JLS	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
4.	Prav	Pravnici iz akademskog sektora
5.	JF	Ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja javnih financija
6.	PFR	Ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja poslovnih financija i računovodstva
7.	MM	Ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja makroekonomije, monetarnih financija i financijskih tržišta

Tablica 5. Grupiranje stručnjaka u sedam grupacija

Izvor: obrada autorice

Ispitanici su u pravilu visokoobrazovani te je njihova stručna sprema grupirana u tri razreda, koji su prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru označeni kao razine 4.2-6 kao najniža razina s 15,8 % ispitanih, razina 7 s 45,2 % ispitanih te najviša razina 8.1-8.2 s 39 % ispitanih.

Dob ispitanika kreće se u rasponu od 21 do 75 godina, s prosječnom starošću od 40,82 godine (SD = 11,61).

3. Uporabljene metode

Povezanost sociodemografskih obilježja ispitanika sa stavovima o poreznom sustavu i poreznoj politici ispitana je kroz usporedbu odgovora koje su na anketna pitanja dali ispitanici različitih karakteristika.

Ispitane varijable, tj. anketna pitanja, pitanja su Likertovog tipa, i kao takva vrsta su ordinalne mjerne ljestvice. Iz tog razloga provedene su neparametrijske statističke metode. Svi izračuni rađeni su na razini signifikantnosti $\alpha = 0,05$.

Kod usporedbe distribucije odgovora dviju skupina ispitanih stručnjaka rabljen je Mann-Whitneyev test, a u slučaju usporedbe više od dviju skupina ispitanih rabljen je Kruskal-Wallisov test. Za varijable kod kojih se Kruskal-Wallisov test pokazao signifikantnim napravljena je *post hoc* analiza Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom kako bi se ispitalo koji parovi skupina se međusobno signifikantno razlikuju. Uz Mann-Whitneyev i Kruskal-Wallisov test navedeni su i medijani (Mdn) te rangovi odgovora po skupinama ispitanika. Kada je ispitivana sociodemografska varijabla na ordinalnoj ili na kvantitativnoj mjernoj ljestvici, primijenjena je neparametrijska Spearmanova korelacija ranga kako bi se ispitala povezanost karakteristika ispitanika s danim odgovorima o poreznoj tematici. U slučaju kontroliranja korelacije po skupinama, kako se radi o neparametrijskoj korelaciji, ne računa se novi koeficijent korelacije kao pri parametrijskoj korelaciji, već se varijabla rastavlja po slojevima te se računaju koeficijenti korelacije za svaki sloj zasebno.

Dobiveni rezultati prikazani su u nastavku rada na način da su za svaku ispitanu karakteristiku navedene varijable kod kojih postoji signifikantna razlika u distribuciji odgovora između anketiranih stručnjaka različitih sociodemografskih obilježja. Varijable kod kojih provedena analiza nije pokazala signifikantan rezultat nisu prikazane u rezultatima. U slučajevima kada je provedeni test pokazao veći broj signifikantnih varijabli, tumačenje rezultata nije dano za sve varijable koje su prikazane u rezultatima, već samo za varijable s izračunatom signifikantnošću manjom od 0,01.

4. Rezultati i rasprava

Povezanost dobi sa stavovima o poreznom sustavu

Izračunati su neparametrijski Spearmanovi koeficijenti korelacije ranga između godina starosti ispitanika i analiziranih pitanja iz anketa.

Spearmanov koeficijent korelacije signifikantan je za 10 pitanja prikazanih u tablici 6.

Pitanje	r_s
P08-imo-Poslovni subjekti kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu od građana.	-,151*
P33-dob-Treba zadržati olakšice za područja posebne državne skrbi.	-,177**
P34-dob-Treba zadržati olakšice za brdsko-planinska područja.	-,185**
P35-dob-Treba zadržati olakšice za slobodne zone.	-,189**
P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.	-,178**
P37-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za istraživačko-razvojne projekte.	-,158*
P38-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za obrazovanje i izobrazbu zaposlenika.	-,146*
P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.	-,151*
P41-dob-Treba zadržati ubranu amortizaciju (porezno dopuštanje podvostručavanja godišnjih amortizacijskih stopa).	,146*
P51-pdv-Snižena stopa PDV-a treba biti viša za znanstvene časopise nego za dnevni tisak.	-,167*
P53-tro-Treba uvesti posebni porez na „nezdravu hranu“ (masnoće, prženo, „fast-food“, pretjerano zaslađenu).	-,135*
P56-tro-Trošarine na el. energiju treba poviciti.	-,132*
P58-tro-Treba uvesti trošarine na vino.	-,152*
P64-tro-Treba razrezivati posebne poreze na police osiguranja AO i kasko osiguranja.	-,288**
P65-tro-Treba razrezivati poseban porez na kavu.	-,210**
P66-tro-Treba razrezivati posebne poreze na bezalkoholna pića.	-,255**
P77-opc-Ukupni udio javnih prihoda (i javnih rashoda) u BDP-u treba smanjiti.	,259**
P81-opc-Treba smanjiti parafiskalne namete.	,234**
P86-opc-Različita smanjenja poreznog opterećenja (olakšice, poticaji i sl.) potiču ekonomski rast.	-,150*

Tablica 6. Spearmanovi koeficijent korelacije s dobi za varijable kod kojih je korelacija signifikantna

Izvor: obrada autorice

Napomena: ** - signifikantnost na razini 0,01; * - signifikantnost na razini 0,05.

Iako su korelacije signifikantne, koeficijenti korelacije su slabi; apsolutna vrijednost koeficijenta korelacije manja je od 0,3 za sve analizirane varijable.

Pretežno negativne vrijednosti koeficijenta korelacije ukazuju na to da, što su ispitanici stariji, to su manje skloni poreznim olakšicama i trošarinama i stavu da smanjenja poreznog opterećenja potiču ekonomski rast. Također, sa starošću se smanjuje stav da poslovni subjekti kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu od građana. S dobi raste stav da je potrebno smanjiti parafiskalne namete te udio javnih prihoda i rashoda u BDP-u.

Ovo je zanimljiv rezultat jer bi se očekivalo bi se da stariji i konzervativni budu skloniji poreznim olakšicama (to je posebno bilo aktualno i smatralo se pozitivnim u svijetu 60-ih i 70-ih, a očekivalo bi se i da stariji budu skloniji tome jer će im i osobno više trebati). Isto bi tako bilo logično da su skloniji trošarinama jer ih vjerojatno sve manje plaćaju.

Isto vrijedi i za porez na nekretnine. Zanimljivo je da su stariji za smanjenje parafiskalnih nameta (koji uglavnom terete poduzetnike, a ne umirovljenike) te da su za smanjenje udjela javnih prihoda i rashoda, a baš njima u starosti više trebaju ti javni rashodi, dok skoro uopće više ne uplaćuju prihode (mirovine su najvećim dijelom neoporezive).

Povezanost stručne spreme sa stavovima o poreznom sustavu

Povezanost stručne spreme sa stavovima o poreznom sustavu istražena je pomoću Spearmanovog koeficijenta korelacije. S obzirom na to da je u akademskoj zajednici stupanj obrazovanja u pravilu veći nego u drugim sektorima, moguće je da pravi čimbenik nije toliko sama stručna sprema, već ulogu igra sektor. Iz tog razloga korelacija sa stručnom spremom kontrolirana je po sektoru. Kontroliranje je izvedeno kao rastavljanje po slojevima, u ovom slučaju po sektorima, te su izračunati koeficijenti korelacije za svaki sloj, tj. sektor posebno.

Rezultati korelacijske analize dani su u tablici 7.

Pitanje	r_s	Sig. po sektoru
P09-imo-Građani kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu nego poslovni subjekti.	,153*	Ne
P29-doh-Dividende treba oporezivati niže od ostalih dohoda (zbog ekonomskog dvostrukog oporezivanja dividendi tj. prethodnog plaćanja poreza na dobit).	,243**	Ne
P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.	-,154*	Da
P51-pdv-Snižena stopa PDV-a treba biti viša za znanstvene časopise nego za dnevni tisak.	-,131*	Da
P52-pdv-Prihode od PDV-a treba jednim dijelom prepustiti nižim razinama vlasti (općine i gradovi).	-,177**	Ne

Pitanje	r_s	Sig. po sektoru
P54-tro-Trošarine na naftu i naftne derivate treba smanjiti.	-,209**	Da
P55-tro-Trošarine na prirodni plin treba povisiti.	,179**	Da
P56-tro-Trošarine na el. energiju treba povisiti.	,184**	Da
P66-tro-Treba razrezivati posebne poreze na bezalkoholna pića.	,149*	Da
P89-opc-Regionalni porezni poticaji (grad Vukovar, područja posebne državne skrbi, brdsko-planinska područja) su učinkoviti s obzirom na privlačenje investicija u ta područja.	-,157*	Da

Tablica 7. Spearmanovi koeficijenti korelacije te kontrola po sektorima za pitanja kod kojih je korelacija sa stručnom spremom signifikantna

Izvor: obrada autorice

Napomena: NE – varijabla kontrolirana po sektorima u nastavku analize nije imala signifikantnu korelaciju niti za jedan sektor; DA – korelacija sa stručnom spremom je signifikantna za barem jedan sektor

** - signifikantnost na razini 0,01; * - signifikantnost na razini 0,05.

Utjecaj sektora na povezanost stručne spreme sa stavovima o poreznom sustavu pobliže je analiziran u tablici 8 koja prikazuje rezultate korelacijske analize kontrolirane po sektorima za one sektore u kojima postoji signifikantna korelacija sa stručnom spremom.

Sektor	Pitanje	r_s sektor	r_s svi
Privatni	P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.	-,402*	-,083
Privatni	P80-opc-Porezni teret treba što više prebaciti s dobiti i dohotka na imovinu.	-,414*	-,028
Privatni	P89-opc-Regionalni porezni poticaji (grad Vukovar, područja posebne državne skrbi, brdsko-planinska područja) su učinkoviti s obzirom na privlačenje investicija u ta područja.	-,429*	-,157*
Javni	P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.	-,233*	-,154*
Javni	P54-tro-Trošarine na naftu i naftne derivate treba smanjiti.	-,251**	-,209**
Javni	P55-tro-Trošarine na prirodni plin treba povisiti.	,200*	,179**
Javni	P56-tro-Trošarine na el. energiju treba povisiti.	,194*	,184**
Javni	P66-tro-Treba razrezivati posebne poreze na bezalkoholna pića.	,207*	,149*
Javni	P85-opc-Neoporezivanje financijskih kapitalnih dobitaka potiče investicije i ekonomski rast.	-,214*	-,040
Akademski	P37-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za istraživačko-razvojne projekte.	-,182*	-,013

Sektor	Pitanje	r_s sektor	r_s svi
Akademski	P38-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za obrazovanje i izobrazbu zaposlenika.	-,189*	-,008
Akademski	P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.	-,183*	-,083
Akademski	P50-pdv-Kod snižene stope PDV-a za novine i časopise treba provesti diferencijaciju između dnevnog informativnog tiska i „žutog tiska“.	-,200*	-,044
Akademski	P51-pdv-Snižena stopa PDV-a treba biti viša za znanstvene časopise nego za dnevni tisak.	-,214*	-,131*
Akademski	P75-opc-Ukupno porezno opterećenje tj. udio poreza u BDP-u treba smanjiti.	,189*	,075

Tablica 8. Spearmanov koeficijent korelacije kontroliran po sektorima i usporedba s koeficijentom za sve anketirane zajedno za pitanja gdje je korelacija po sektorima signifikantna

Izvor: obrada autorice

** - signifikantnost na razini 0,01; * - signifikantnost na razini 0,05.

Kontroliranjem varijabli po sektoru pokazalo se da korelacija sa stručnom spremom više nije signifikantna za dio pitanja, što se vidi iz tablice 7 gdje u stupcu „signifikantnost po sektoru“ piše *Ne*. Prilikom kontroliranja po sektoru pokazale su se signifikantnima i neke varijable koje prije toga nisu pokazivale signifikantnu korelaciju sa stručnom spremom, što je navedeno u tablici 8; međutim, može se primijetiti da su sve korelacije zadržale isti smjer, bilo pozitivni, bilo negativni.

Povezanost sektora sa stavovima o poreznom sustavu

Usporedba stavova o poreznom sustavu po sektorima istražena je Kruskal-Wallisovim testom. Za varijable za koje je utvrđeno da postoji signifikantna razlika među sektorima provedena je *post hoc* analiza Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom kojim se pronašlo koji parovi sektora se međusobno signifikantno razlikuju u distribuciji odgovora. Rezultati Kruskal-Wallisovog testa i *post hoc* analize za varijable sa signifikantnim Kruskal-Wallisovim testom, kao i medijani i rangovi po sektorima prikazani su u tablici 9.

Pitanje	Mdn (rang)			K-W	
	Privatni	Javni	AZ	H	p
P02-imo-Porez na nekretnine treba biti lokalni porez.	5 ^a (149)	5 ^a (139)	4 ^a (119)	6,130	0,047
P04-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine komunalna naknada treba ostati kao lokalni prihod	1 ^a (97)	3 ^{ab} (131)	4 ^b (137)	6,047	0,049

Pitanje Sektor	Mdn (rang)			K-W	
	Privatni	Javni	AZ	H	p
P08-imo-Poslovni subjekti kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu od građana.	2 ^a (88)	4 ^b (139)	3 ^b (131)	10,056	0,007
P09-imo-Građani kod oporezivanja nekretnina trebaju platiti veću stopu nego poslovni subjekti.	1 ^{ab} (132)	1 ^a (118)	2 ^b (142)	7,116	0,028
P29-doh-Dividende treba oporezivati niže od ostalih dohodaka (zbog ekonomskog dvostrukog oporezivanja dividendi tj. prethodnog plaćanja poreza na dobit).	4 ^{ab} (141)	3 ^a (106)	4 ^b (151)	22,406	0,000
P52-pdv-Prihode od PDV-a treba jednim dijelom prepustiti nižim razinama vlasti (općine i gradovi).	3 ^a (111)	4 ^a (143)	3 ^a (123)	6,772	0,034
P54-tro-Trošarine na naftu i naftne derivate treba smanjiti.	4 ^{ab} (111)	4 ^a (147)	4 ^b (119)	10,745	0,005
P56-tro-Trošarine na el. energiju treba povisiti.	2 ^{ab} (135)	2 ^a (117)	2 ^b (143)	8,032	0,018
P67-dop-Treba ukinuti najvišu mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje.	1 ^a (86)	3 ^b (143)	3 ^b (128)	12,779	0,002
P75-opc-Ukupno porezno opterećenje tj. udio poreza u BDP-u treba smanjiti.	5 ^a (170)	4 ^b (125)	4 ^b (127)	8,617	0,013
P77-opc-Ukupni udio javnih prihoda (i javnih rashoda) u BDP-u treba smanjiti.	4 ^a (166)	4 ^{ab} (133)	4 ^b (121)	8,247	0,016
P81-opc-Treba smanjiti parafiskalne namete.	5 ^a (165)	4 ^{ab} (131)	4 ^b (123)	7,378	0,025
P90-opc-Troškovi poreznih vlasti (administrativni troškovi) i troškovi poreznih obveznika (troškovi ispunjavanja porezne obveze odnosno svi troškovi udovoljavanja poreznoj obvezi mimo samih iznosa poreza) trebaju igrati značajnu ulogu u kreiranju porezne politike (u smislu da je nužno smanjiti ove troškove kroz značajno pojednostavljenje sustava).	5 ^a (159)	4 ^{ab} (134)	4 ^b (122)	6,204	0,045

Tablica 9. Medijani i rangovi po sektorima, Kruskal-Wallisov test i post hoc Dunnov test s Bonferronijevom korekcijom za pitanja sa značajnim Kruskal-Wallisovim testom

Izvor: obrada autorice

Napomena: K-W – Kruskal-Wallisov test

Grupe koje ne dijele isti superskript značajno se razlikuju

Kruskal-Wallisov test pokazao se signifikantnim za 13 varijabli što je grafički prikazano rangovima odgovora po sektorima na slici 1 u prilogu. Uočene razlike su u pravilu objašnjive s pozicija pojedinih sektora, kao što se može vidjeti u tumačenjima u nastavku koja su dana za one varijable kod kojih je pri Krusal-Wallisovovom testu $p < 0,01$.

P08 – osobni interes – privatni sektor su poslovni subjekti ili oni koji izravno rade za poslovne subjekte

P29 – akademski sektor je puno informiraniji o problemu ekonomskog dvostrukog oporezivanja dividendi (porezna teorija i politika – praksa većine zemalja), a službenici javnog sektora o tome u pravilu ne znaju.

P54 – ovo je pitanje bilo postavljeno uzevši u obzir trenutne promjene u poreznom sustavu odnosno kretanja koja su bila u suprotnome smjeru od postavljenih pitanja te su stoga logični ovakvi suprotni (no ipak blago suprotni) odgovori

P67- Sasvim logično. Kod privatnog sektora opet je samointeres u pitanju jer su među onima koji sigurno imaju više osnovice pa bi platili više doprinosa; javni sektor je vjerojatno manje plaćena skupina, pa želi da privatni sektor plati više, a i svjesni su da zbog toga nedostaje poreznih prihoda. U akademskoj zajednici svjesni su da je takva mjera regresivna (relativno više opterećuje niže dohotke tj. rasterećuje konkretno više dohotke).

Ispitanici su nadalje grupirani u različite skupine kako bi se utvrdila povezanost različitih skupina stručnjaka sa stavovima o poreznom sustavu. Usporedba je napravljena unutar različitih podsektora akademske zajednice i javnog sektora. Za privatni sektor takva usporedba zbog manjeg broja anketiranih nije napravljena.

Usporedba stavova o poreznom sustavu napravljena je i za različite skupine svih ispitanika zajedno, pa su tako uspoređeni stavovi ispitanika grupiranih u sedam skupina kao u tablici 5.

Usporedba ekonomista i neekonomista u akademskoj zajednici

Unutar akademske zajednice uspoređeni su stavovi ekonomista i neekonomista. Analiza je napravljena pomoću Mann-Whitneyevog testa, a rezultati analize za varijable koje su pokazale signifikantne razlike između ekonomista i neekonomista u akademskoj zajednici zajedno s medijanima i rangovima dani su u tablici 10.

Pitanje	Mdn (Rang)		Mann-Whitney	
	Neekonomisti	Ekonomisti	U	p
P02-imo-Porez na nekretnine treba biti lokalni porez.	5 (78)	4 (59)	635,500	0,042
P60-tro-Hrvatska ima dovoljno trošarina /posebnih poreza.	4 (45)	4 (65)	607,500	0,023
P71-dop-Treba sniziti doprinose za zdravstveno osiguranje.	2 (41)	3 (65)	549,000	0,008

Tablica 10. Usporedba ekonomista i neekonomista u akademskoj zajednici: medijan, rang i Mann-Whitneyev test za pitanja gdje postoji signifikantna razlika
Izvor: obrada autorice

Iako broj pitanja kod kojih postoji signifikantna razlika u akademskoj zajednici između ekonomista i neekonomista nije velik, o doprinosima ekonomisti ne misle toliko s fiskalnog aspekta (da bude dosta javnih prihoda u proračunu odnosno za financiranje zdravstva, koje definitivno ima konstantni deficit – pokriva se iz općih poreza, npr. PDV-a jer doprinosa nije dovoljno), već s ekonomskog, i to sa stajališta poduzetnika – kroz smanjenje troškova poduzetnika, i to troškova radne snage – doprinos za zdravstveno osiguranje najveća je komponenta doprinosa posloprimaca.

Neekonomisti više gledaju „sebično“, tj. kao obični ljudi da njima ostane više za zdravstvene troškove; što je i razumljivo zbog gore navedenih velikih problema financiranja zdravstva. Slična briga da gospodarstvo, odnosno porezni obveznici ne budu previše opterećeni (što ima negativne ekonomske učinke) vidi se i kod trošarina. Tu se, osim ekonomskoga, očituje i tzv. „tehnički učinak“ – konkretnije, briga za pojednostavljenje poreznog sustava i smanjenje troškova poreznih obveznika (s većim brojem poreza više se povećavaju troškovi poreznih obveznika u smislu administracije – tzv. „troškovi ispunjavanja porezne obveze“ – *tax compliance costs*).

Kod poreza na nekretnine imaju pravo neekonomisti jer je to u svijetu u pravilu lokalni porez (iako ima izuzetaka, npr. Švedska); dakle, ekonomisti su skloniji fiskalnoj centralizaciji, što opet ima svoju logiku zbog situacije visokog deficita i javnog duga.

Usporedba unutar javnog sektora: zaposleni u Poreznoj upravi Ministarstva financija i zaposleni u jedinicama lokalne i regionalne samouprave

Među ispitanicima u javnom sektoru napravljena je usporedba zaposlenih u jedinicama lokalne i regionalne samouprave i zaposlenih u Poreznoj upravi Ministarstva financija kao najbrojnijih grupacija anketiranih iz javnog sektora. Usporedba je izvedena primjenom Mann-Whitneyevog testa, a rezultati testa te pripadajući medijani i rangovi za varijable koje imaju signifikantan rezultat testiranja navedeni su u tablici 11.

Pitanje	Mdn (rang)		Mann-Whitney	
	JLS	PU	U	p
P02-imo-Porez na nekretnine treba biti lokalni porez.	5 (59)	4 (43)	891,000	0,003
P06-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine kao lokalni prihod u budućnosti treba ostati i prirez.	5 (58)	3 (44)	947,000	0,015
P30-dob-Treba sniziti (opću) stopu poreza na dobit.	4 (60)	3 (41)	808,000	0,001
P31-dob-Treba sniziti porezno opterećenje za mala i srednja poduzeća.	4 (58)	4 (43)	915,000	0,007
P32-dob-Reinvestiranu dobit treba izuzeti od oporezivanja.	4 (57)	4 (45)	975,500	0,023
P33-dob-Treba zadržati olakšice za područja posebne državne skrbi.	4 (59)	3 (43)	900,500	0,007
P34-dob-Treba zadržati olakšice za brdsko-planinska područja.	4 (57)	4 (45)	995,500	0,039
P35-dob-Treba zadržati olakšice za slobodne zone.	4 (59)	3 (43)	896,500	0,006
P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.	5 (58)	4 (44)	952,500	0,016
P37-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za istraživačko-razvojne projekte.	5 (59)	4 (42)	864,500	0,002
P38-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za obrazovanje i izobrazbu zaposlenika.	5 (59)	4 (42)	856,000	0,001
P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.	5 (58)	4 (44)	917,000	0,007
P40-dob-Treba ponovo uvesti zaštitnu kamatu.	4 (63)	3 (38)	675,500	0,000
P41-dob-Treba zadržati ubranu amortizaciju (porezno dopuštanje podvostručavanja godišnjih amortizacijskih stopa).	4 (58)	3 (44)	944,000	0,016
P52-pdv-Prihode od PDV-a treba jednim dijelom prepustiti nižim razinama vlasti (općine i gradovi).	5 (68)	2 (32)	377,000	0,000
P58-tro-Treba uvesti trošarine na vino.	2 (46)	3 (58)	979,000	0,031
P65-tro-Treba razrezivati poseban porez na kavu.	2 (46)	3 (58)	995,500	0,041
P71-dop-Treba sniziti doprinose za zdravstveno osiguranje.	3 (46)	4 (58)	967,000	0,025
P89-opc-Regionalni porezni poticaji (grad Vukovar, područja posebne državne skrbi, brdsko-planinska područja) su učinkoviti s obzirom na privlačenje investicija u ta područja.	4 (61)	3 (40)	753,000	0,000

Tablica 11. Usporedba zaposlenih u jedinicama lokalne i regionalne samouprave sa zaposlenima u Poreznoj upravi Ministarstva financija: medijani, rangovi i Mann-Whitneyev test za pitanja gdje postoji signifikantna razlika
Izvor: obrada autorice

Unutar javnoga sektora veće je nesuglasje nego unutar akademske zajednice; razlika između zaposlenih u lokalnoj i regionalnoj samoupravi te zaposlenih u Poreznoj upravi Ministarstva financija signifikantna je za skoro jednu trećinu ispitanih varijabli. S obzirom na tako veliki broj signifikantnih razlika na razini $\alpha=0,05$, u nastavku nisu objašnjene sve razlike, nego samo razlike za koje je $p<0,01$.

Sasvim je logično da su jedinice lokalne samouprave (njihovi službenici) skloniji stavu da porez ide njima. Isto je tako logično da se brinu za smanjenje poreznog tereta poreznih obveznika jer su im bliže (sa stajališta lokalnog razvoja su itekako više zainteresirani, a imaju i više doticaja s poreznim obveznicima poduzetnicima).

Isti je slučaj s olakšicama i poticajima, a prepuštanje prihoda nižim razinama vlasti i ne treba posebno komentirati (tu je najveće odstupanje). U konačnici, isti je slučaj i s regionalnim poticajima.

Usporedba zaposlenih grupiranih u sedam skupina

Anketirani stručnjaci iz svih područja grupirani su u sedam skupina kao u tablici 5. Usporedba stavova prema poreznom sustavu među zaposlenima u sedam skupina provedena je Kruskal-Wallisovim testom, a za varijable kod kojih je test signifikantan u nastavku je sprovedena *post hoc* analiza Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom. Rezultati tako provedene analize zajedno s medijanima i rangovima prikazani su u tablici 12 za varijable kod kojih je utvrđena signifikantnost Kruskal-Wallisova testa.

Pitanje	PS	PU	JLS	Prav	JF	PFR	MM	H	p
P02-imo-Porez na nekretnine treba biti lokalni porez.	5 ^{ab} (138)	4 ^a (98)	5 ^b (138)	5 ^{ab} (132)	5 ^{ab} (128)	4 ^{ab} (94)	4 ^a (91)	24.457	0.000
P05-imo-Bez obzira na uvođenje poreza na nekretnine i porez na kuće za odmor treba ostati kao lokalni prihod.	1 ^a (60)	3 ^{ab} (111)	4 ^b (126)	4 ^{ab} (118)	3 ^{ab} (101)	4 ^b (133)	3 ^{ab} (108)	14.486	0.025
P29-doh-Dividende treba oporezivati niže od ostalih dohodaka (zbog ekonomskog dvostrukog oporezivanja dividendi tj. prethodnog plaćanja poreza na dobit).	4 ^{ab} (143)	2 ^a (81)	3 ^{ab} (99)	3 ^{ab} (129)	4 ^b (137)	3 ^{ab} (125)	4 ^b (135)	28.383	0.000
P30-dob-Treba sniziti (opću) stopu poreza na dobit.	2 ^{ab} (91)	3 ^a (93)	4 ^b (133)	3 ^{ab} (121)	4 ^{ab} (119)	3 ^{ab} (100)	3 ^{ab} (121)	13.852	0.031
P33-dob-Treba zadržati olakšice za područja posebne državne skrbi.	4 ^a (121)	3 ^a (93)	4 ^a (130)	2 ^a (88)	4 ^a (98)	4 ^a (125)	4 ^a (123)	14.894	0.021
P34-dob-Treba zadržati olakšice za brdsko-planinska područja.	4 ^a (123)	4 ^a (103)	4 ^a (130)	2 ^a (81)	3 ^a (88)	4 ^a (126)	4 ^a (120)	14.448	0.025
P35-dob-Treba zadržati olakšice za slobodne zone.	3 ^{abc} (89)	3 ^{ac} (95)	4 ^b (134)	3 ^{abc} (94)	2.5 ^a (80)	4 ^{abc} (132)	4 ^{bc} (129)	24.433	0.000
P36-dob-Treba zadržati olakšice za Grad Vukovar.	4 ^a (115)	4 ^a (103)	5 ^a (135)	4 ^a (84)	4 ^a (96)	4 ^a (114)	4 ^a (116)	13.523	0.035
P38-dob-Treba zadržati olakšice (državnu potporu) za obrazovanje i izobrazbu zaposlenika.	4 ^{ab} (108)	4 ^a (86)	5 ^b (127)	4 ^{ab} (122)	4 ^{ab} (105)	5 ^{ab} (121)	5 ^b (126)	16.568	0.011
P39-dob-Treba zadržati poticaje za ulaganja.	5 ^a (142)	4 ^a (93)	5 ^a (128)	4 ^a (110)	4 ^a (84)	4 ^a (122)	4 ^a (122)	18.414	0.005
P40-dob-Treba ponovo uvesti zaštitnu kamatu.	5 ^{ac} (151)	3 ^b (88)	4 ^a (144)	3 ^{bc} (83)	3.5 ^{abc} (98)	4 ^{abc} (116)	4 ^{abc} (111)	29.931	0.000
P52-pdv-Prihode od PDV-a treba jednim dijelom prepustiti nižim razinama vlasti (općine i gradovi).	3 ^a (85)	2 ^a (81)	5 ^b (167)	3 ^a (109)	3 ^a (103)	4 ^a (116)	3 ^a (96)	57.588	0.000
P54-tro-Trošarine na naftu i naftne derivate treba smanjiti.	4 ^{ab} (102)	4 ^a (127)	4 ^a (131)	4 ^{ab} (101)	3 ^b (79)	4 ^{ab} (118)	3 ^{ab} (100)	16.855	0.010

Pitanje	PS	PU	JLS	Prav	JF	PFR	MM	H	p
P56-tro-Trošarine na el. energiju treba povisiti.	2.5 ^a (142)	2 ^a (108)	1 ^a (93)	2 ^a (118)	2 ^a (136)	2 ^a (122)	2 ^a (118)	13.523	0.035
P58-tro-Treba uvesti trošarine na vino.	2 ^{ab} (96)	3 ^{ab} (125)	2 ^a (96)	2 ^{ab} (98)	3 ^b (145)	3 ^{ab} (118)	3 ^{ab} (114)	13.226	0.040
P64-tro-Treba razrezivati posebne poreze na police osiguranja AO i kasko osiguranja.	2 ^{ab} (84)	3 ^{ab} (120)	2 ^{ab} (104)	3 ^{ab} (106)	2 ^a (87)	3 ^b (143)	3 ^{ab} (125)	15.810	0.015
P67-dop-Treba ukinuti najvišu mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa za mirovinsko osiguranje.	1 ^a (56)	3 ^b (128)	3 ^b (120)	3 ^{ab} (117)	3 ^{ab} (120)	3 ^{ab} (107)	3 ^{ab} (105)	14.414	0.025
P71-dop-Treba sniziti doprinose za zdravstveno osiguranje.	4 ^{ab} (144)	4 ^a (130)	3 ^{ab} (101)	2 ^b (70)	3 ^{ab} (103)	3 ^{ab} (119)	4 ^{ab} (120)	16.239	0.013
P77-opc-Ukupni udio javnih prihoda (i javnih rashoda) u BDP-u treba smanjiti.	4 ^a (160)	4 ^{ab} (108)	4 ^{ab} (123)	4 ^{ab} (98)	4 ^{ab} (126)	4 ^{ab} (109)	3.5 ^b (96)	14.186	0.028
P89-opc-Regionalni porezni poticaji (grad Vukovar, područja posebne državne skrbi, brdsko-planinska područja) su učinkoviti s obzirom na privlačenje investicija u ta područja.	3 ^{ab} (128)	3 ^a (100)	4 ^b (146)	2 ^{ab} (94)	2 ^a (94)	3 ^{ab} (113)	2.5 ^a (102)	22.894	0.001
P90-opc-Troškovi poreznih vlasti (administrativni troškovi) i troškovi poreznih obveznika (troškovi ispunjavanja porezne obveze odnosno svi troškovi udovoljavanja poreznoj obvezi mimo samih iznosa poreza) trebaju igrati značajnu ulogu u kreiranju porezne politike (u smislu da je nužno smanjiti ove troškove kroz značajno pojednostavljenje sustava).	5 ^a (148)	4 ^a (121)	4 ^a (111)	4 ^a (113)	4.5 ^a (134)	4 ^a (108)	4 ^a (91)	13.089	0.042
P92-opc-Treba povećati kazne za porezne prekršaje.	3 ^{ab} (73)	4 ^a (110)	4 ^b (123)	4 ^{ab} (105)	4 ^{ab} (112)	4 ^{ab} (93)	5 ^a (133)	14.139	0.028

Tablica 12. Usporedba zaposlenih grupiranih u sedam skupina: medijani, rangovi i Kruskal-Wallisov test s post hoc Dunnovim testom s Bonferronijevom korekcijom za pitanja sa značajnim Kruskal-Wallisovim testom

Izvor: obrada autorice

Napomena: PS – porezni savjetnici; PU – Ministarstvo financija - Porezna uprava i ostali anketirani iz Ministarstva financija; JLS – jedinice lokalne i regionalne samouprave; Prav – pravnici iz akademskog sektora; JF – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja javnih financija, PFR – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja poslovnih financija i računovodstva; MM – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja makroekonomije, monetarnih financija i financijskih tržišta

H – Kruskal-Wallisov H, p – značajnost Kruskal-Wallisovog testa

Grupe koje ne dijele isti superskript značajno se razlikuju.

Na slici 2 (u Prilogu) grafički su prikazani rangovi odgovora po skupinama za sva pitanja sa signifikantnim Kruskal-Wallisovim testom. S obzirom na to da se kod čak 22 od 30 pitanja Kruskal-Wallisov test pokazuje signifikantnim, nisu objašnjene sve navedene varijable, već samo one kod kojih je $p < 0,01$. Tumačenja rezultata nisu nužno dana samo na osnovi Dunnovog testa s Bonferronijevom korekcijom, već i temeljem medijana i rangova, što se može vidjeti na slici 2.

Kod poreza na nekretnine (P02) reflektira se već prije rečeno. Očekivano je da se tu dodaju i pravnici, jer, kako je već rečeno, to je u pravilu u zakonodavstvu svih zemalja lokalni porez. Zato je i logično da su je taj stav blizak profesorima iz javnih financija (JF). Porezni savjetnici (PS) to isto vjerojatno jako dobro znaju.

Logično je da će se porezni savjetnici zalagati da se dividende manje oporezuju (P29) (da njihovi klijenti manje plate, a vjerojatno su upoznati i s teorijom koja tome ide u prilog – tzv. „dvostruko oporezivanje dividendi“ tj. prvo dobiti pa dividendi – u pravilu se kritizira i treba ga smanjiti – zato su tu i profesori javnih financija (JF) koji to znaju. Ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja makroekonomije, monetarnih financija i financijskih tržišta (MM) na to slično gledaju kao i porezni savjetnici (PS) – sa stajališta klijenata.

P35 (olakšice za slobodne zone) i slične olakšice i poticaji (npr. Vukovar – P89) – vidi se da se svugdje ističu zaposlenici u jedinicama lokalne i regionalne samouprave (JLS) (kao što je i prije zaključeno). Za spuštanje prihoda PDV-a (P52) već je sve prethodno navedeno.

Kod zaštitne kamate (P40) nije čudno da se jako ističu i porezni savjetnici (PS) kao i kod poticaja ulaganja općenito jer je to najbolje za poslovne subjekte (njihove klijente). Za zaštitnu kamatu tu su i poslovne financije i računovodstvo (PFR) jer oni sa stajališta računovodstva razumiju i o čemu se radi i shvaćaju takav poticaj slično kao porezni savjetnici.

U vezi prepuštanja dijela prihoda od PDV-a nižim razinama vlasti (P52) stručnjaci iz jedinica lokalne i regionalne samouprave (JLS) signifikantno se razlikuju od svih ostalih skupina ispitanika. Ovo se u potpunosti može objasniti vlastitim interesom kojim bi više poreznih prihoda pripalo njima.

Kod stava da su regionalni poticaji učinkoviti za privlačenje investicija u ta područja (P89) opet je uočljiv interes jedinica lokalne i regionalne samouprave (JLS) čiji su djelatnici, logično, skloniji tom stavu za razliku od djelatnika Porezne uprave (PU) koji se također mogu objasniti vlastitim interesom te stavova ekonomista u akademskoj zajednici iz područja javnih financija (JF) i makroekonomije, monetarnih financija i financijskih tržišta (MM) koji nemaju povjerenja u djelovanje te mjere, a mjeri nisu skloni niti pravnicima iz akademske zajednice (Prav).

5. Zaključak

Istraživanje stavova stručnjaka o poreznom sustavu i poreznoj politici važan je doprinos čitavoj financijskoj, posebno javnofinancijskoj, i unutar nje poreznoj znanosti i može poslužiti kreatorima ekonomske te osobito fiskalne i porezne politike. Ipak, pri provođenju ankete uvijek postoji pristranost, čak i kada se anketa provodi među stručnjacima.

Istraživanje je pokazalo da postoji povezanost obilježja ispitanika s njihovim odgovorima, posebice sa sektorom zaposlenja i užim područjem rada. Korelacija s dobi pokazala je neočekivane rezultate. Kod starijih ispitanika, za koje se očekuje da su konzervativniji i skloniji poreznim olakšicama te trošarinama, pokazalo se suprotno. Također, suprotno očekivanjima, pokazalo se da su stariji za smanjenje parafiskalnih nameta, iako ih manje terete, te da su za smanjenje udjela javnih prihoda i rashoda, iako im javni rashodi više trebaju, a javne prihode uglavnom više ne uplaćuju.

Povezanost stručne spreme sa stavovima o poreznoj politici jednim dijelom može se objasniti sektorom zaposlenja, s obzirom na to da je u akademskoj zajednici stupanj obrazovanja u pravilu veći nego u drugim sektorima.

Utjecaj sektora zaposlenja pokazao je da do razlike u stavovima najčešće dolazi između privatnog i akademskog sektora. Može se primijetiti da se u privatnom sektoru često zauzimaju stavovi sukladno vlastitom interesu.

Unutar akademske zajednice nema puno pitanja po kojima se razlikuju stavovi ekonomista i neekonomista, ali u manjem broju pitanja u kojemu postoje razlike pokazuje se da ekonomisti ne polaze toliko s fiskalnog aspekta koliko s ekonomskog aspekta, i to s gledišta poduzetnika. Neekonomisti češće polaze od osobnog interesa.

Usporedba stručnjaka iz jedinica lokalne i regionalne samouprave te stručnjaka iz Porezne uprave Ministarstva financija unutar javnog sektora pokazala je puno više neslaganja. Tu je također prisutan samointeres jer u jedinicama lokalne i regionalne samouprave smatraju kako porezi trebaju pripasti njima.

Grupirajući stručnjake različitih profila u sedam skupina prema njihovom užem području rada, može se primijetiti kako su stručnjaci koji dolaze iz jedinica lokalne i regionalne samouprave oni čiji stavovi najčešće odudaraju od stavova neke druge skupine stručnjaka. Te razlike u stavovima često su posljedica interesa jedinica lokalne i javne samouprave.

Iz tog razloga, pri izvođenju zaključaka na temelju ankete, nužno je voditi računa i o karakteristikama anketiranih stručnjaka.

Literatura:

Blažić, H., Šimović, H., Štambuk, A. (2014.), Mjesto socijalne politike u poreznoj politici RH: anketa poreznih stručnjaka. *Revija za socijalnu politiku*, 21(3), p. 327-360.

Blažić, H., Šimović, H., Štambuk, A. (2016a.), Area Based versus Value Based Recurrent Taxation of Immovable Property. In *The EU Economic Environment Post-crisis: Policies, Institutions and Mechanisms*. Juraj Dobrila University of Pula.

Blažić, H., Šimović, H., Štambuk, A. (2016b.), Introduction of a Local Real Estate Tax in Croatia: A Survey of Expert and Public Opinion, *Lex localis-Journal of Local Self-Government*, 14(1), p. 53-74.

Blažić, H., Štambuk, A., Šimović, H., Lazović-Pita, L., Klun, M. (2017.), What tax experts in former socialist countries think about tax policy: The cases of Slovenia, Croatia and Bosnia and Herzegovina, *Economic Systems*, 41(4), p. 667-693.

Burgman, M., Fidler, F., McBride, M., Walshe, T., Wintle, B. (2006.), Eliciting expert judgments: literature review.

Klopčič, J., Klun, M. (2018.), Analysis of the Relationship of Professionals towards the Vertical Equity of the Slovenian Tax System and Its Comparison with Croatia, Bosnia and Herzegovina and the USA, *International Public Administration Review*, 15(3-4), p. 145-166.

Klun, M. (2014.), Slovenian experiences and lessons from tax reforms, *Tax reforms: Experiences and Perspectives*, Conference Proceedings, Institute of Public Finance Zagreb, p. 149-156.

Klun, M., Štambuk, A. (2015a.), Davčni strokovnjaki in njihovo mnenje o davčni politiki v Sloveniji: U Aristovnik, A. (ur.): *Slovenski javni sektor na razpotju strateških sprememb: zbornik prispevkov / XXII. Dnevi slovenske uprave* Ljubljana, 24.-25. September 2015.

Klun, M., Štambuk, A. (2015b.), Tax experts' opinion on the tax system in Slovenia, *eJournal of Tax Research*, 13(3), p. 784-798.

Klun, M., Štambuk, A. (2016.), Administrativni stroški: pomemben element davčne politike u *Slovenski javni sektor na razpotju strateških sprememb*, Fakulteta za Upravo Ljubljana.

Klun, M., Štambuk, A., Stare, J. (2016.), How Different Is Opinion About The Tax System Among Citizens And Experts: The Case Of Slovenia, *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 14(2), p. 591-601.

Lazović-Pita, L. (2016.), *Tax policy and tax administration reforms in Bosnia and Herzegovina* Tax Administration Research Centre (TARC), 4th Annual Workshop, University of Exeter, Exeter, April 21-22,2016.

Lazović-Pita, L., Štambuk, A. (2015.), Professional Opinions And Attitudes On Tax Policy In Bosnia And Herzegovina With A Special Focus On The Federation Of Bosnia And Herzegovina¹. *South East European Journal of Economics and Business*, 10(2), p. 29-44.

Lazović-Pita, L., Štambuk, A. (2016.), What are the Opinions of Tax Administration Officials Regarding Tax Policy Reforms in Bosnia and Herzegovina?, *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 7(8 (22))

Lim, D., Slemrod, J., Wilking, E. (2013.), Expert and public attitudes towards tax policy: 2013, 1994, and 1934. *National Tax Journal*, 66(4), p. 775.

Melnick, E. L., Everitt B. S. (Eds.). (2008.), *Encyclopedia of quantitative risk analysis and assessment* (Vol. 1). John Wiley & Sons.

Meyer, M. A., Booker, J. M. (2001.), *Eliciting and Analysing Expert Judgment: A Practical Guide* (Philadelphia, PA: American Statistical Association and the Society for Industrial and Applied Mathematics).

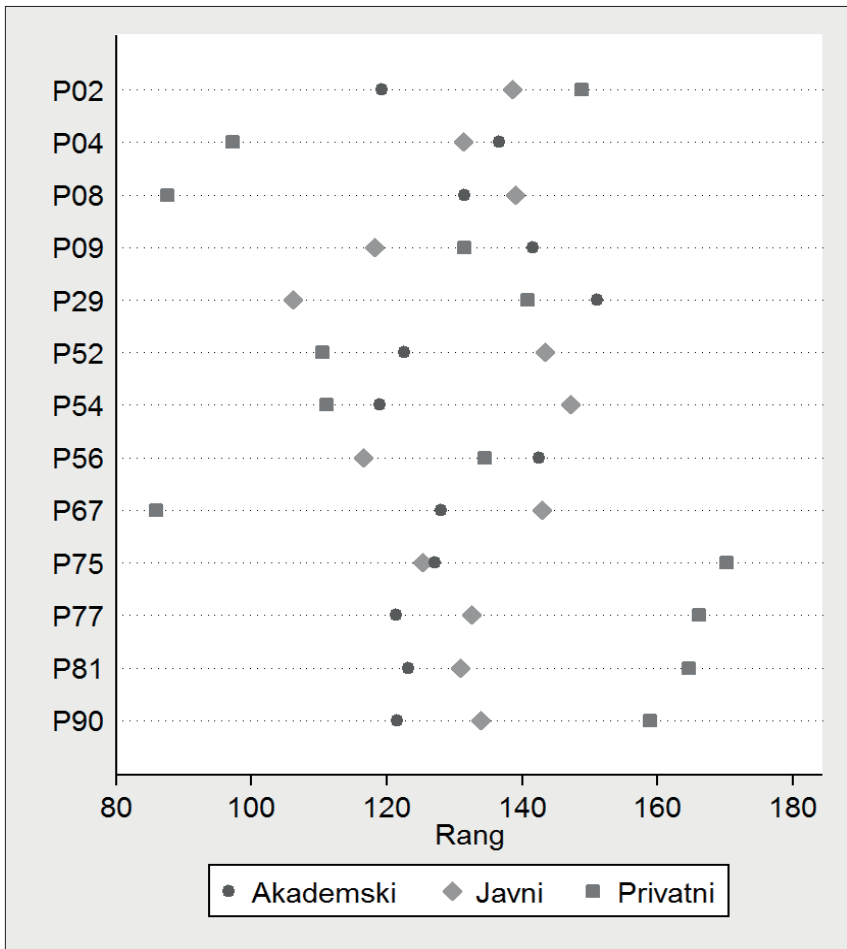
National Tax Association/Office of Tax Policy Research (2013.), *Opinion Survey*

Šimović, H., Blažić, H., Štambuk, A. (2013.), Što porezni stručnjaci misle o poreznom sustavu i poreznoj politici u Hrvatskoj?. *Porezni vjesnik*, 22(12), p. 31-37.

Šimović, H., Blažić, H., Štambuk, A. (2014.), Perspectives of tax reforms in Croatia: expert opinion survey. *Financial Theory and Practice*, 38(4), p. 405-439.

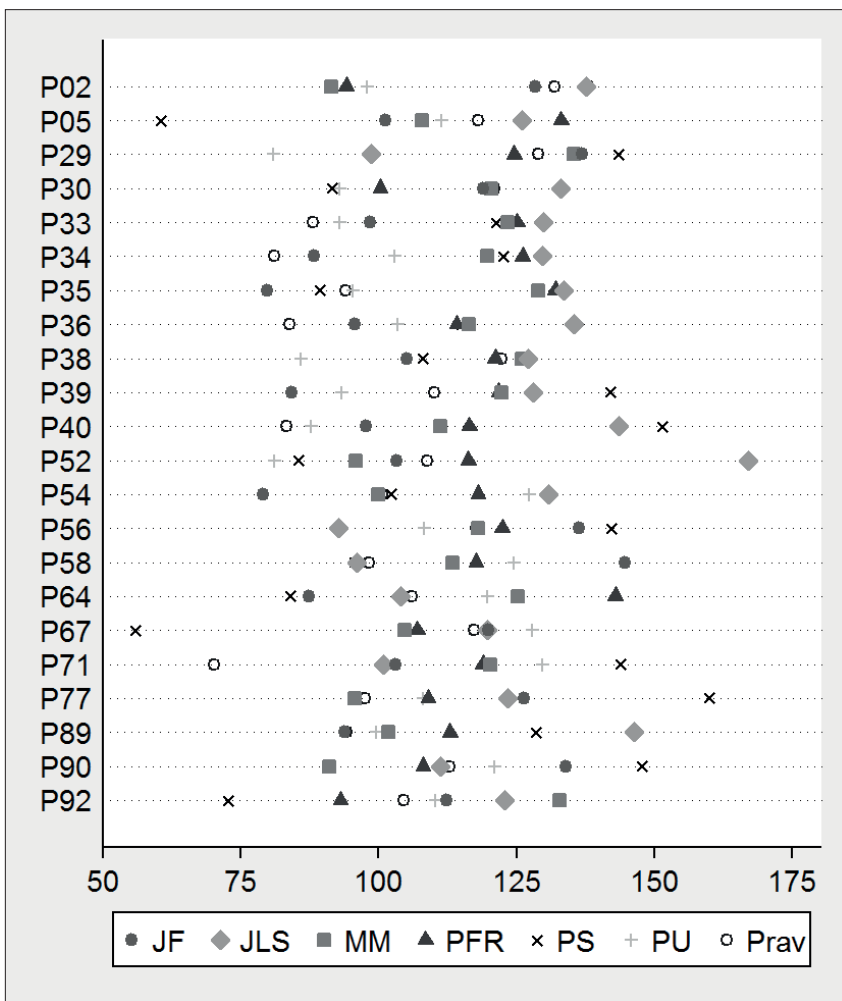
Šimović, H., Blažić, H., Štambuk, A. (2016.), Income vs. Consumption-based concept of direct taxation: eternal debate in Croatia, *Ekonomski pregled*, 67(3), p. 185-205.

Prilozi

Slika 1. Rangovi odgovora po sektorima za pitanja sa signifikantnim Kruskal-Wallisovim testom

Izvor: obrada autorice

Slika 2. Rangovi odgovora ispitanika grupiranih u sedam skupina za pitanja sa signifikantnim Kruskal-Wallisovim testom

Izvor: obrada autorice

Napomena: PS – porezni savjetnici; PU – Ministarstvo financija – Porezna uprava i ostali anketirani iz Ministarstva financija; JLS – jedinice lokalne i regionalne samouprave; Prav – pravnici iz akademskog sektora; JF – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja javnih financija, PFR – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja poslovnih financija i računovodstva; MM – ekonomisti u akademskoj zajednici iz područja makroekonomije, monetarnih financija i financijskih tržišta